YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

6 päivänä maaliskuuta 2003 *

Asiassa C-478/01,

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään M. Patakia, prosessiosoite Luxemburgissa,

kantajana,

vastaan

Luxemburgin suurherttuakunta, asiamiehenään J. Faltz,

vastaajana,

jossa kantaja vaatii yhteisöjen tuomioistuinta toteamaan, että Luxemburgin suurherttuakunta ei ole noudattanut EY 49 artiklan ja sitä seuraavien artiklojen sekä EY 10 artiklan mukaisia velvollisuuksiaan, koska se edellyttää, että

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

patenttiasiamiehillä on palveluja tarjotessaan joko oltava kotipaikka Luxemburgin alueella tai, jos heillä ei tällaista kotipaikkaa ole, heillä on oltava tiedoksianto-osoite hyväksytyn edustajan luona, ja koska se on jättänyt antamatta tietoja keksinnöille myönnettäviä patentteja koskevan järjestelmän muuttamisesta 20.7.1992 annetun lain (Mémorial A 1992, s. 1530) 85 §:n 2 momentin ja käsiteollisuusalan, kaupallisen alan, teollisen alan ja eräiden vapaiden ammattien harjoittamisen aloittamisen sääntelystä 28.12.1988 annetun lain (Mémorial A 1988, s. 1494) 19 ja 20 §:n tarkoista soveltamisedellytyksistä,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja C. W. A. Timmermans sekä tuomarit D. A. O. Edward ja A. La Pergola (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon esittelevän tuomarin kertomuksen,

kuultuaan julkisasiamiehen 14.11.2002 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Euroopan yhteisöjen komissio on nostanut EY 226 artiklan nojalla kanteen, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 11.12.2001 ja jossa yhteisöjen tuomioistuinta vaaditaan toteamaan, että Luxemburgin suurherttuakunta ei ole noudattanut EY 49 artiklan ja sitä seuraavien artiklojen sekä EY 10 artiklan mukaisia velvollisuuksiaan, koska se edellyttää, että patenttiasiamiehillä on palveluja tarjotessaan joko oltava kotipaikka Luxemburgin alueella tai, jos heillä ei tällaista kotipaikkaa ole, heillä on oltava tiedoksianto-osoite hyväksytyn edustajan luona ja koska se on jättänyt antamatta tietoja keksinnöille myönnettäviä patentteja koskevan järjestelmän muuttamisesta 20.7.1992 annetun lain (Mémorial A 1992, s. 1530; jäljempänä patenttilaki) 85 §:n 2 momentin ja käsiteollisuusalan, kaupallisen alan, teollisen alan ja eräiden vapaiden ammattien harjoittamisen aloittamisen sääntelystä 28.12.1988 annetun lain (Mémorial A 1988, s. 1494; jäljempänä ammatin harjoittamisen aloittamista sääntelevä laki) 19 ja 20 §:n tarkoista soveltamisedellytyksistä.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön lainsäädäntö

2 EY 10 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Jäsenvaltiot toteuttavat kaikki yleis- ja erityistoimenpiteet, jotka ovat aiheellisia tästä sopimuksesta tai yhteisön toimielinten säädöksistä johtuvien velvoitteiden

täyttämisen varmistamiseksi. Ne helpottavat yhteisön päämäärän toteuttamista.

Ne pidättyvät kaikista toimenpiteistä, jotka ovat omiaan vaarantamaan tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamista."

3 EY 49 artiklassa määrätään seuraavasti:

"Jäljempänä olevien määräysten mukaisesti kielletään rajoitukset, jotka koskevat muuhun yhteisön valtioon kuin palvelujen vastaanottajan valtioon sijoittautuneen jäsenvaltion kansalaisen vapautta tarjota palveluja yhteisössä.

Neuvosto voi määräenemmistöllä komission ehdotuksesta ulottaa tämän luvun määräykset koskemaan myös sellaisia palvelujen tarjoajia, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia, mutta jotka ovat sijoittautuneet yhteisöön."

Kansallinen lainsäädäntö

4 Patenttilain 83 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään seuraavaa:

"2. Luonnolliset henkilöt ja oikeushenkilöt, joiden kotipaikka on Euroopan talousalueella, voivat toimia työntekijän välityksellä kaikissa menettelyissä, joista

säädetään tällä lailla. Työntekijällä on oltava valtuutus, joka on valtuuttajaan sovellettavassa kansallisessa lainsäädännössä olevien lakien, asetusten ja muiden määräysten mukainen, mutta hänen ei ole välttämättä oltava hyväksytty edustaja. Tässä momentissa tarkoitettu oikeushenkilön työntekijä voi toimia myös muiden sellaisten oikeushenkilöiden puolesta, joiden kotipaikka on Euroopan talousyhteisössä ja jotka ovat taloudellisesti sidoksissa mainittuun oikeushenkilöön.

3. Luonnollisia henkilöitä tai oikeushenkilöitä, joiden kotipaikka ei ole Euroopan talousyhteisössä, tulee edustaa hyväksytty edustaja ja niiden on toimittava tämän välityksellä kaikissa menettelyissä, joista säädetään tällä lailla, lukuun ottamatta kaikkien muiden tässä laissa säädettyjen maksujen maksamista paitsi patenttihakemuksen jättämisestä kannettava maksu."

5 Patenttilain 83 §:n 4 momentissa säädetään seuraavaa:

"Patenttihakemuksesta tai patentista johtuvia oikeuksia ei voi käyttää ilman Luxemburgin suurherttuakunnassa olevaa tosiasiallista kotipaikkaa tai tiedoksianto-osoitetta. Koska mahdollisella tiedoksianto-osoitteella määrätään toimivaltaisesta tuomioistuimesta, se voi olla ainoastaan Luxemburgissa hyväksytyn edustajan luona. Mikäli tällaisella edustajalla ei ole tosiasiallista kotipaikkaa Luxemburgissa, hänellä on oltava tiedoksianto-osoite sellaisen hyväksytyn edustajan luona, jolla on Luxemburgissa tosiasiallinen kotipaikka."

6 Tuon lain 83 §:n 4 momentti kumottiin keksinnöille myönnettäviä patentteja koskevan järjestelmän muuttamisesta 20.7.1992 annetun lain muuttamisesta 11.8.2001 annetun lain 13 §:llä (Mémorial A 2001, s. 2190).

7 Patenttilain 85 §:n 2 momentissa säädetään seuraavaa:

"Jollei 83 §:n 2 momentista muuta johdu, 83 §:n 4 momentin toisessa virkkeessä tarkoitettuja hyväksyttyjä edustajia, joilla on tosiasiallinen kotipaikka Luxemburgissa, ovat asianajajat — — ja luonnolliset henkilöt, joilla on [ammatin harjoittamisen aloittamista sääntelevän] lain nojalla oikeus harjoittaa patenttiasiamiehen ammattia."

8 Ammatin harjoittamisen aloittamista sääntelevän lain 19 §:n 1 momentin d kohdassa säädetään seuraavaa:

"Itsenäisesti harjoitettu patenttiasiamiehen ammatti sisältää toimeksiantoihin liittyvää neuvontaa, avustamista ja edustamista teollisoikeuksien alalla, erityisesti koskien patenteilla, tavaramerkeillä tai malleilla hankittavien yksinoikeuksien saamista, ylläpitoa, puolustusta tai niihin liittyviä riitautuksia.

Patenttiasiamiehen ammatin harjoittamisen aloittamiseen vaadittava ammatillinen pätevyys osoitetaan seuraavalla tavalla:

1. esittämällä todistus eurooppalaisen ammatillista pätevyyttä koskevan kokeen hyväksytystä suorittamisesta — —

2. esittämällä jonkin Euroopan yhteisöjen jäsenvaltion teollisoikeuksia käsittelevän valtiollisen viraston myöntämä todistus, jossa todetaan, että sen haltija saa harjoittaa patenttiasiamiehen ammattia kyseisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan

3. esittämällä tutkintotodistus täyden opintokokonaisuuden suorittamisesta yliopistossa, joka on erikoistunut teollisoikeuksiin ja joka sijaitsee jossain Euroopan yhteisöjen jäsenvaltiossa, täydennettynä 12 kuukauden työharjoittelulla

4. esittämällä tutkintotodistus vähintään nelivuotisen luonnontieteellisen, teknisen tai oikeudellisen täyden opintokokonaisuuden suorittamisesta yliopistossa tai muussa vastaavantasoisessa oppilaitoksessa, täydennettynä 12 kuukauden työharjoittelulla.

— — "

9 Ammatin harjoittamisen aloittamista sääntelevän lain 20 §:ssä säädetään seuraavaa:

"Jos muuta ei johdu palvelujen tarjoamisen vapautta koskevista neuvoston direktiiveistä, jotka koskevat näissä säännöksissä tarkoitettujen ammattien itsenäistä harjoittamista, Euroopan talousyhteisön jäsenvaltioiden kansalaisten, jotka sijoittautumatta Luxemburgiin tulevat sinne satunnaisesti ja tilapäisesti ottaakseen vastaan tilauksia tai tarjotakseen palveluja, jotka kuuluvat kaupallisten ja vapaiden ammattien piiriin, ei tarvitse hankkia mitään hallinnollisia lupia Luxemburgin viranomaisilta.

Jos muuta ei johdu palvelujen tarjoamisen vapautta koskevista neuvoston direktiiveistä, jotka koskevat tiettyjen teollisuuden ja käsiteollisuuden ammattien itsenäistä harjoittamista, käsiteollisuusalan ja teollisen toiminnan harjoittajien on kuitenkin osoitettava sijoittautumista koskevien lupien osalta toimivaltaiselle ministerille, että heillä on laillinen oikeus harjoittaa ammattiaan valtiossa, johon he ovat sijoittautuneet. Ministeri myöntää heille todistukset ad hoc."

Oikeudenkäyntiä edeltänyt menettely

10 Koska komissio arvio, että eräiden 30.6.1880 annetulla patenttilailla, sellaisena kuin se on muutettuna 31.10.1978 annetulla lailla, luodun Luxemburgin patenttijärjestelmän säännösten yhteensopivuuteen yhteisön lainsäädännön kanssa liittyi ongelmia, se osoitti 15.4.1998 Luxemburgin suurherttuakunnalle virallisen huomautuksen ja pyysi sitä esittämään huomautuksensa asiasta kahden kuukauden kuluessa.

11 Luxemburgin viranomaiset toimittivat 8.7.1998 päivätyllä kirjeellä komissiolle 1.1.1998 voimaantulleen ja 30.6.1880 annetun patenttilain korvanneen patenttilain sekä ammatin harjoittamisen aloittamista sääntelevän lain. Samassa kirjeessä Luxemburgin viranomaiset ilmoittivat komissiolle toisaalta aikomuksestaan muuttaa patenttilain 85 §:n 2 momenttia saattaakseen sen yhteensopivaksi yhteisön lainsäädännön kanssa ja toisaalta siitä seikasta, että patenttilaissa olleen kotipaikkaa koskevan velvollisuuden kumoamisen takia, Luxemburgin immateriaalioikeuksia käsittelevä virasto hyväksyy sellaisen henkilön suorittamat toimet, jota ei ole kirjattu edustajien rekisteriin, mikäli kysei-

nen henkilö voi osoittaa täyttävänsä ammatin harjoittamisen aloittamista sääntelevän lain 19 §:n 1 momentin d kohdassa esitetyt pätevyysvaatimukset.

12 Tutkittuaan edellisessä kohdassa mainitut säännökset komissio katsoi, että edelleen voimassa oleva patenttilain 83 §:n 4 momentti ei ollut yhteensopiva EY 49 artiklan kanssa ja että oli tarpeen saada lisätietoja patenttilain 85 §:n 2 momentin ja ammatin harjoittamisen aloittamista sääntelevän lain 19 ja 20 §:n soveltamisedellytyksistä, ja osoitti Luxemburgin suurherttuakunnalle 4.5.1999 täydentävän virallisen huomautuksen, jossa pyydettiin kyseistä jäsenvaltiota esittämään huomautuksensa asiasta kahden kuukauden kuluessa.

13 Koska tähän kirjeeseen ei vastattu, komissio lähetti 26.1.2000 Luxemburgin suurherttuakunnalle perustellun lausunnon, jossa se kehotti tätä toteuttamaan lausunnon noudattamisen edellyttämät toimenpiteet kahden kuukauden kuluessa sen tiedoksisaamisesta.

14 Koska Luxemburgin hallitus ei vastannut tähän perusteltuun lausuntoon, komissio päätti nostaa nyt käsiteltävänä olevan kanteen.

Kanne

15 Aluksi on todettava, että komissio riitauttaa kannekirjelmässään patenttilain 83 §:n 4 momentissa säädetyn velvollisuuden, jonka mukaan patentti-

asiamiehillä, jotka haluavat tarjota palvelujaan Luxemburgissa, on oltava siellä tosiasiallinen kotipaikka tai tiedoksianto-osoite hyväksytyn edustajan luona. Sen jälkeen kun 11.8.2001 annettu laki, jolla kumottiin kyseinen säännös, hyväksyttiin, komissio päätti rajoittaa kanteensa kohdetta EY 49 artiklan rikkomista koskevan väitteen osalta siten, että kanne kohdistui ainoastaan velvollisuuteen, jonka mukaan palveluja tarjoavalla on oltava tiedoksianto-osoite hyväksytyn edustajan luona.

16 Tältä osin komissio viittaa kannekirjelmässään siihen, että Luxemburgin suurherttuakunta oli ilmoittanut oikeudenkäyntiä edeltäneessä menettelyssä, että sen jälkeen, kun velvollisuus tosiasialliseen kotipaikkaan kyseisessä jäsenvaltiossa oli kumottu, se hyväksyy sellaisen henkilön suorittamat toimet, jota ei ole kirjattu edustajien rekisteriin, mikäli kyseinen henkilö voi osoittaa täyttävänsä pätevyysvaatimukset, jotka edustajan on täytettävä sijoittautumista varten.

17 Luxemburgin suurherttuakunta viittaa vastineessaan patenttilain 85 §:n 2 momentilla voimassa pidettyyn velvollisuuteen, jonka mukaisesti hyväksytyllä edustajalla on oltava Luxemburgin alueella tosiasiallinen kotipaikka, ja myöntää, että tuollainen velvollisuus on vastoin yhteisön lainsäädäntöä. Luxemburgin suurherttuakunta väittää, että viittaus tuohon velvollisuuteen tullaan poistamaan mahdollisimman pian.

18 Tämän suhteen riittää, kun todetaan, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EY 49 artiklassa esitetyn periaatteen noudattaminen ei edellytä ainoastaan

poistamaan kaikkea syrjintää kansalaisuuden perusteella, vaan se edellyttää myös sellaisten rajoitusten poistamista, jotka ovat omiaan estämään tai muuten haittaamaan toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneen, siellä vastaavanlaisia palveluja lainmukaisesti tarjoavan henkilön toimintaa (ks. mm. asia C-58/98, Corsten, tuomio 3.10.2000, Kok. 2000, s. I-7919, 33 kohta ja asia C-131/01, komissio v. Italia, tuomio 13.2.2003, Kok. 2003, s. I-1659, 42 kohta).

19 Koska Luxemburgin lainsäädännössä patenttiasiamiesten palvelujen tarjoamisen edellytyksenä oli perustellussa lausunnossa asetetun määräajan päättyessä velvollisuus, jonka mukaan heillä on oltava tiedoksianto-osoite hyväksytyn edustajan luona, kyseinen lainsäädäntö ei ole yhteensopiva EY 49 artiklan kanssa, kuten Luxemburgin suurherttuakunta itse on myöntänyt.

20 On lisättävä, että oikeusvarmuuden periaate ja oikeussuojan tarve edellyttävät, että yhteisön lainsäädännön kattamilla aloilla jäsenvaltioiden oikeussääntöjen on oltava yksiselitteisesti muotoiltuja siten, että kyseessä oleville toimijoille selviävät selvästi ja täsmällisesti heidän oikeutensa ja velvollisuutensa ja että kansalliset tuomioistuimet voivat valvoa oikeussääntöjen noudattamista (ks. vastaavasti asia C-306/91, komissio v. Italia, tuomio 28.4.1993, Kok. 1993, s. I-2133, 14 kohta).

21 On kuitenkin todettava, että vuonna 2001 hyväksyttyjen lainmuutosten jälkeenkin Luxemburgin lainsäädännössä on edelleen epäselvyyksiä, joista voi seurata, että patenttiasiamiehillä on yhä velvollisuus, jonka mukaan heillä on palveluja tarjotessaan oltava tiedoksianto-osoite hyväksytyn edustajan luona.

22 Tässä tilanteessa komissio on muun muassa väittänyt, että Luxemburgin suurherttuakunta on rikkonut EY 10 artiklassa säädettyä yhteistyövelvoitetta, koska se ei ole toimittanut siltä pyydettyjä täsmennyksiä patenttilain 85 §:n 2 momentin ja ammatin harjoittamisen aloittamista sääntelevän lain 19 ja 20 §:n yhtäaikaisesta soveltamisesta. Komissio väittää, ettei se ole Luxemburgin hallituksen menettelyn takia voinut ratkaista, ovatko nämä kansalliset säännökset yhteensopivia EY 49 artiklan kanssa.

23 Luxemburgin suurherttuakunta ei ole puolustautunut tätä väitettä vastaan.

24 Tältä osin on muistettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan jäsenvaltioiden tulee EY 10 artiklan mukaan toimia vilpittömässä mielessä yhteistyössä komission kanssa tämän EY 226 artiklan perusteella suorittamassa selvitystyössä ja toimittaa komissiolle kaikki sen tätä tarkoitusta varten pyytämät tiedot (ks. mm. asia 192/84, komissio v. Kreikka, tuomio 11.12.1985, Kok. 1985, s. 3967, 19 kohta ja asia C-375/92, komissio v. Espanja, tuomio 22.3.1994, Kok. 1994, s. I-923, 24—26 kohta).

25 On kiistatonta, että Luxemburgin hallitus ei ole toimittanut oikeudenkäyntiä edeltäneessä menettelyssä siltä pyydettyjä täsmennyksiä patenttilain 85 §:n 2 momentin ja ammatin harjoittamisen aloittamista sääntelevän lain 19 ja 20 §:n

yhtäaikaisesta soveltamisesta. Luxemburgin hallitus on etenkin jättänyt vastaamatta sekä täydentävään viralliseen huomautukseen että perusteltuun lausuntoon.

26 Näissä olosuhteissa on katsottava, että komission kanne on perusteltu.

27 Ottaen huomioon edellä esitetyt perusteet on todettava, että Luxemburgin suurherttuakunta ei ole noudattanut EY 49 ja EY 10 artiklan mukaisia velvollisuuksiaan, kun otetaan huomioon se, että patenttiasiamiehillä on oltava palveluja tarjotessaan tiedoksianto-osoite hyväksytyn edustajan luona, ja se, että Luxemburgin hallitus ei ole antanut tietoja patenttilain 85 §:n 2 momentin ja ammatin harjoittamisen aloittamista sääntelevän lain 19 ja 20 §:n tarkoista soveltamisedellytyksistä.

Oikeudenkäyntikulut

28 Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska komissio on vaatinut oikeudenkäyntikulujen korvaamista ja Luxemburgin suurherttuakunta on hävinnyt asian, viimeksi mainittu on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **Luxemburgin suurherttuakunta ei ole noudattanut EY 49 ja EY 10 artiklan mukaisia velvollisuuksiaan, kun otetaan huomioon se, että patenttiasiamiehillä on oltava palveluja tarjotessaan tiedoksianto-osoite hyväksytyn edustajan luona, ja se, että Luxemburgin hallitus ei ole antanut tietoja keksinnöille myönnettäviä patentteja koskevan järjestelmän muuttamisesta 20.7.1992 annetun lain 85 §:n 2 momentin ja käsiteollisuusalan, kaupallisen alan, teollisen alan ja eräiden vapaiden ammattien harjoittamisen aloittamisen sääntelystä 28.12.1988 annetun lain 19 ja 20 §:n tarkoista soveltamisedellytyksistä.**

2) **Luxemburgin suurherttuakunta velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.**

Timmermans Edward La Pergola

Julistettiin Luxemburgissa 6 päivänä maaliskuuta 2003.

R. Grass

kirjaaja

C. W. A. Timmermans

neljännen jaoston puheenjohtaja